Ціна 10 центів.

СВОБОДА — SVOBODA

недільне видання — SUNDAY EDITION

Ч. 43. (340). Рік LX. 21. Грудня 1952. — December 21, 1952. No. 43. (340). Volume LX.

Юрій Тис

БОРИС КРЮКІВ ЯК ІЛЮСТРАТОР

„Ateneo", одне з найкращих видавництв еспанськомовного світу, віддало ілюстрування творів клясичної серії маляреві й графікові Борисові Крюкову. До того часу ці розкішні видання були ілюстровані репродукціями клясичних творів мистецтва, скульптури, фресок і архітектури. Починаючи від видання „Тисячі й однієї ночі", ці твори ілюструє Борис Крюків. Коли видавництво мало до вибору вжити для видання Сервантесового „Дон Кіхота" клясичні ілюстрації Доре, вирішило все таки віддати оформлення книги нашому мистцеві. Це вказує на клясу Бориса Крюкова як ілюстратора і на визнання, яке він здобув для своєї творчости. Тож цілком справедливо визначна преса столиці визнає мистця за першорядну силу в ділянці книжкової графіки. „Ля Пренса", „Ля Насіон" і інші періодики, назагал дуже скупі на рецензії, віддають належне місце Борисові Крюкову в обговоренні видань цієї серії „Clasicos inolvidables" — „незабутніх кляснків". Ось деякі з них:

„Досить вказати на те, що якість видання визначають своїм багатством барв чарівні ілюстрації Бориса Крюкова" („1001 ніч").

„Високоцінні ілюстрації Б. Крюкова" („1001 ніч").

„Твір зілюстрував велично український майстер Борис Крюків". (Данте — „Божеська комедія").

„Великий ілюстратор Борис Крюків дає світлу серію рисунків, на які дозволяємо собі звернути особливу увагу". (Е. А. По).

„. . . І зобов'язався зілюструвати своїми величними малюнками великий український маляр Борис Крюків (Е. А. По).

Але чи не найвлучніша оцінка праць Б. Крюкова в „La Nacion" з 22/7 51:

„Біля 900 сторінок, що їх ілюстрував великий артист український маляр Борис Крюків, якого уява на висоті фантазії автора „Чорного кота". І це високе визнання, що ставить нашого мистця поруч чільних творців світової літератури.

І справді, уява ілюстратора — це основний елемент його творчости. Вона має відтворити візію письменника, наблизити до неї читача, візуальним шляхом збагатити його уяву. Ідеальний ілюстратор з'єднується з уявою письменника. Той, кому бракує належної інтуїції, може попсувати діло: скерувати читача в інший бік, викопати провалля між автором і читачем, зруйнувати потрібний зв'язок почувань. В першій мірі грає тут ролю сенсибільність душі графіка, тобто сфера його почувань, і аж на другому пляні його техніка, стиль, знання.

Ілюстратор творить з внутрішнього душевного примусу. Для нього очі, це не матеріяльний біологічний механізм для бачення, а засіб переходу переживань душі до малюнків, до їхньої реалізації в формі мистецького вияву. Борис Крюків, мистець обдарований такою потужною уявою, що в своїй творчій сфері духа він бачить готові картини свого твору. Малюнок повстає тоді вже без ніяких труднощів.

Часті дружні розмови автора цих рядків з Борисом Крюковим та особисті обсервації його творчости дозволяють твердити, що в мистця існують душевні контакти з авторами, яких твори ілюструє наш графік — контакти, супроти яких заломлюються усі реалістичні міркування. Вони створюють у Бориса Крюкова це характеристичне відчуття авторів, включно з незвичайною фантастикою формулювання, як, приміром, завважуємо це в творах Е. А. По. Тут кожний відчуває просто безпосередній демонізм Е. А. По, що походив з джерел французької романтики, — усе те, що дивне, таємниче, фантастичне.

Борис Крюків проходить майстерно віки й епохи. Він так само вживається в постаті „Божеської комедії" Данте, як і в твори Е. А. По, в чудні оповідання „1001 ночі", або „На заході без змін" Ремарка. Коли ми, люди XX віку, звиклі приділювати творчі вияви до груп, групок, стилів і шкіл, хотіли б оцінювати таким способом Бориса Крюкова, ми мусіли б знати, що така метода досліду в цьому випадку не надасться. Уява нашого мистця не дозволяє йому залишатися постійно в одному мистецькому напрямку. Його засоби, техніка і стиль міняються постійно в залежності від ілюстрованих творів. Цілком інакше ілюструє Крюків „Дон Кіхота", а цілком інакше „1001 ніч", Діккенса або Рильського. Прийшовши в мистецькому житті усі види графічного зображення, сам майстер постійно стверджує, що його довголітня праця — це тільки лябараторія, в якій виростають прагнення досконалости. Його ціль — з'єднатися з уявою авторів і відчути її, а це вимагає ужити для кожного твору індивідуального мистецького виразу. Так звана мистецька недокладність так само потрібна авторам, як і ілюстраторам. Вона дає можність для більшого вияву імажинації, а на цьому зискує сценічна виразність і ті елементи твору, які має перебрати в свою душу читач.

Характеристичним матеріялом для цих міркувань є ілюстрації до „1001-ої ночі". Тут бачимо, що базою для творчої уяви стали східні мініятюри і стінні мистецькі розписи; при цьому, однак, мистець не копіює і не наслідує згаданих зразків, а заховує абсолютний характер індивідуальної творчости. Хоч мистцеві не йде тут ні про орнамент, ні про стилізацію, а про силу виразу малюнків, вони все таки можуть служити дуже оригінальним матеріялом і для мініятюри і для фресок.

Велика кількість індивідуальних форм у творчості Бориса Крюкова вказує на широкий діяпазон уяви та глибокий філософічний хист мистця. Поезія творів Б. Крюкова часом повна бароккового сентименту, часом легка флíртом плоского бідермаєра, сувора душевними бурями бетговенівської душі або тонка тендітним побутом рококо, динамічна двадцятим стехнізованим віком, інтригуюча проблемами шіснадцятого сторіччя. Борис Крюків любить свої постаті і має до них свою особисту мораль. Він зображує людину, як твір Божий, і зберігає красу людської душі від ударів нужденного зовнішнього світу. Його постаті — це постаті перенесені зі світу візій, що лежать по той бік зрозумілої і схопленої в карби природничих законів нашої сфери існування.

Б. Крюків. Ілюстрація до твору Е. А. По.

Б. Крюків. Портрет Е. А. По.

Який же Б. Крюків як людина? Мистець великої інтуїції, серйозний, вражливий дослідник. Романтик у мистецтві, любитель давніх віків, артист, що створює довкруги себе глибокий духовий клімат. Цю мистецьку атмосферу відчуває кожний, хто тільки відчинить двері його робітні. Борис Крюків не глядить на світ тільки з високого п'єдисталю свого мистецтва. В його теках є веселі ескізи, сатиричні рисунки гоголівської сили, ілюстровані листи, жартівливі рисунки, що ілюструють щоденний побут. Він добрий товариш, веселий компанієць — навіть тоді, коли друзі переривають йому його служіння високому мистецтву.

Творчий шлях Бориса Крюкова не завершений, бо творчість справжнього мистця ніколи не закінчується. Але вже тепер належить він до передових графіків, тих, що насправді мають у своїй творчості вічні вартості.

І ми можемо від щирого серця вітати Бориса Крюкова, що теж і на далекій чужині знайшов належне визнання й пошану.

С. Ґеорґе

УЩЕЛИНА

Там, у безодні град лункий і пружний
Крихку, прадавню скелю роздробив.
Там ані камінь, ані звір потужний
Деревам сивим кореня не рив.

Що то за плями — скрізь по дну міжгір'я
Розкидані, подібні до сніжин?
То, певне, голуба сіріє пір'я,
Якому яструб присудив загин.

Ти вниз збігаєш? Але груди, руки
І голова твоя — що тут вони?
Що важить плаг твій, трепет твій і муки
В земному надрі, в серці глибини?

Переклав М. Орест

Петро Балей

МОТРЯ

(Закінчення з попереднього числа)

IV

Розвиднилося, Мотря по обійсті вештається і з оборогу очей не зводить. Піде зараз сіно коровам микати, а тоді хоч словом перекинеться, хоч буханок хліба закине. Не втерпить довше.

Нараз в селі заметушилось, загуло. Мотря вийшла на вулицю, а проти неї Галина з села.

— Матінко, село оточене, до сільради людей зганяють. Що робитимем?

— Коли зженуть, то підемо, Галино.

І зігнали. Не встигла Мотря сіна намикати, ні корови здоїти, ні сніданку зготовити. Зібрали ціле село біля сільради і сторожею обставили. Натовп причаївся, лише діти на морозі поплакують.

— Що буде, що буде? — перешіптуються люди і плечима знизують.

А Мотря серед них. Стоїть рівна, а всі її думки біля оборога. І не помічає, що очі всіх на неї спрямовані. Страшні очі і тим страшніші, що уста німі.

Галина до Мотрі тулиться, за рукав смикає.

— Матінко, люди чомусь на нас дивляться.

Мотря щойно тепер розглядається, як пробуджена. І захолола... Вже знає. Ой ні, не знає, бо боїться знати. Ще раз розглянулась і голову хилить, устами ворушить. Чи молитву шепоче, чи це так уста дрижать старечі? Ніхто не знає, і вона не знає. Задубіла, і думки розсипалися. Стоїть німа, похилена й чекає. Довго чекає.

Староста по одному викликає й викликає, аж охрип, а Мотрі чомусь не кличе. Хай не кличе. Краще залишили б її отак заслухану, глуху, задубілу, але живу, і хай би так стояла, поки б сама не прокинулась.

Майдан перед сільрадою вже майже спорожнів, а Мотря все стоїть на тому ж місці і не рухається. Зродиться у неї думка, заблимає, як вогник, перебіжить між оборогом і сільрадою, защемить аж біля серця і пропаде, лише гіркий чад по собі залишаючи. І так аж до полудня.

— Мотря Гармаш! — пролунало від сільради.

Галина за рукав Мотрю смикнула.

— Кличуть.

Прокинулася Мотря і випростувалась, як завжди.

— Заходь!

В просторій кімнаті двоє старшин з широкими погонами, староста й писар, а на долівці рядком покладені чотири трупи. Стала перед убитими і в дорогі обличчя очима вп'ялася. Офіцери пасуть поглядами її лице.

— Впізнаєш?

Мотря перечить головою, але очей відірвати не може і голосу добути боїться.

— Впізнала старуха! — викрикнув офіцер, приступаючи.

Але Мотря не може впізнати. Не сміє! Як же впізнати, коли ціле село не впізнало?.. Відвертається до офіцера і дивиться споловілими очима.

— Не знаю, — говорить з горла.

— Як? Видно ж, що пізнала! — присікується офіцер.

Староста перевів погляд на вікно, а писар зашелестів паперами, схвильований. Але Мотря не зводить очей з обличчя офіцера і крутить головою.

— Ні, не знаю, — повторює.

Офіцери перезирнулися, і старший хитнув головою.

— Іди!

Мотря повернулась до дверей. Ішла, як у сні. Рівна, врочиста — до найближчої хати. Перед нею відхилилися двері, і Лука Чавс провів її німим поглядом через поріг. Біля стола — уся його родина, і очей з Мотрі не зводить. Але вона не бачить нікого. Сіла під вікном на лаві і голову хилить, хилить, хилить аж до грудей. І так затерпла.

Чавсова дружина намірилася, уста розтулила, але Лука рукою стримав. Повиходили всі навшпиньках, Мотрю саму залишаючи...

Загляне котре крізь відхилені двері, обітре непрошену сльозу, а Мотря сидить, як і сиділа. І так аж до вечора. Смеркалося, коли влетіла заплакана Галина.

— Матінко! — і захлинулася.

Мотря прокинулась, підводить голову й німим поглядом питає, несвідома: що сталося?

Стара Мотря, стара. Бабуся біла.

— Матінко, — шепотить Галина, — від'їхали... Всіх чотирьох громаді поховати залишили.

Вийшла Мотря, на Галину спираючись, і до сільради подибала.

А в сільраді вже всі чотири на столах — прибрані і заквітчані. Сіла Мотря у головах дзох, згорнула жовтими руками злипле волосся з чолів і, мов Саваоф, на обох долонях свої віти поклала. Виносила ж їх, виколисала...

Темно вже, всі, хто був, навшпиньках повиходили, лише Галина залишилася. Стоїть оподалік і ворухнутись боїться. Вже кілька разів наміряласъ промовити, Мотрю розбудити, додому відвести і сама не знає, як почати, якими словами заговорити. Вже й самій страшно стало і за Мотрю боїться. Не втерпить довше!

— Матінко!..

Мотря зідхнула, над блідими чолами хилиться, довгі поцілунки складає...

— Галю, — ледве вловила Галина і підбігла. А Мотря на плече її сперлась і...

— Пора вже, Галю. Хлопці ж в оборозі... голодні, — шепоче.

УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ ПОЕЗІЙ С. ҐЕОРҐЕ

С. Ґеорґе. Вибрані поезії. Переклади М. Ореста, Авґсбурґ, 1952 р. Ст. 88, з портретом автора.

В німецькій літературі точиться суперечка за те, хто займає перше місце між ліриками нової німецької поезії — Рільке чи Ґеорґе? Для стороннього ця суперечка проблематична, бо творчість обох поетів виявилася в дуже різнородних ділянках, які просто важко порівнювати. Рільке — поет, що вмів майстерно ловити і висловлювати найдрібніші сколихи душі і тим умів прихиляти до себе тисячі подібних душ, які прагнули заглибитися в собі. Словом, Рільке звертався до індивіда в усьому світі, але не до маси, не до народу. Тим то він ніколи й не став прапором нічиєї ідеології, він був священнослужитель поезії. Інакший Ґеорґе. В противагу до інтернаціонального своєю метафізикою Рільке, Ґеорґе — поет наскрізь національний, тобто німецький, він — духовий провідник свого народу. Не має ваги тут те, що багато своїх видань випустив він у дуже обмеженій скількості примірників, тільки для вузького кола читачів. Згадані національні елементи в Ґеорґе привели до того, що за гітлерівських часів були часті спроби канонізувати цього поета на прапороносця нацистської ідеології, на духового провідника Третього Райху. Було тут багато надужить, проти яких померлий у 1933 р. поет уже не міг боронитися. Проте факт, що в його поезії головний мотив — проблема провідництва нової еліти, і тут його ідеологія збігалася з нацистською ідеологією вищости німецької раси. Ця актуальність ідей Ґеорґе привела до того, що коли в Рільке на верху поетичної будови стоїть усе таки поезія, в Ґеорґе — ідеї. Тут і лежить найбільша різниця між обома поетами.

Насичена незвичайною згущеністю думки поезія Ґеорґе стоїть у багато чому близько до Ніцше, та й ідейний вплив обох їх на сучасність у дечому схожий. Найцікавіша і найориґінальніша риса поезії Ґеорґе — намагання сприймати її як якусь священну дію, і для цього творив він не тільки високу, піднесену своїм стилем мову, але й намагався відрізнити свої видання від інших химерним, звичайно вигадливим ґотичним шрифтом, з іменниками з малої літери і нелогічною інтерпункцією. Проте поезію він таки підніс, безперечно, на якийсь вищий ступінь, надав їй гієратичности, притаманної античній поезії. Обожнювання діонісійської краси в Ґеорґе має в собі якийсь поганський елемент. Незвичайної глибини набирає він там, де віщує про майбутні катаклізми. Він заздалегідь провидів німецьку катастрофу, до якої не дожив, у збірці „Нова держава" (1928 р.), яку саме нацизм намагався винести на свій ідеологічний прапор.

Сам Ґеорґе був блискучий перекладач, він дав німецькій поезії, між іншим, знамениті переклади Бодлера, але перекладати його самого, Ґеорґе, вже інша справа. Власне, національний характер його поезії, її філософізм, незвичайно строгий добір слова — не легко відтворити іншою мовою. Коли деякі з Орестових перекладів здаються „тяжкі", так це якраз тому, що й оригінали такі самі, бо Ґеорґе не ганявся за поетичною легкістю, музичність вірша, часто поминав навіть риму. Але водночас, коли Ґеорґе хоче дати річ музичну, він це робить з вирафінованою майстерністю, яку Орест вдало передає. Для передачі всієї згущености й функціонально доцільної мови Ґеорґе перекладач нераз підшукує рідкісні слова, часто сміливі архаїзми, за доцільність яких в українській мові нераз можна сперечатись („обаянний", „обстатель" тощо), але ці слова збагачують мову перекладаних поезій і виступають як мистецький її елемент. Хоч у нас були вже попередні вдалі спроби перекладати Ґеорґе (м. ін., Ю. Клена), це вперше появляється окремою книжкою такий поважний вибір поезій цього німецького поета. Тільки його суперникові Рільке пощастило в нас подібно завдяки окремій книжці його поезій у перекладах Б. Кравцева.

Переклади вийшли за допомогою ФІВ („Фонду Інтелектуальної Волі") та знайомих перекладача. Як довідуємося, Орест готує ще інші подібні книжки перекладів.

С. Г.

З ПОЕЗІЙ С. ҐЕОРҐЕ

СКИТАЛЬСЬКА РАТЬ

За ними вслід обмову творять
І злоба зрить на них з огей.
Їх по народженні, говорять,
Орел украв з облади фей.

Їх дві — в походах. Обаянна
Мета їх душу повела:
Край злотних рал, де неназванна
Колиска щастя їх була.

При морі дикому на трави
Спливає в битвах їм руда,
Вони вругають радо право
Жоні, що горда і бліда.

Вони — рятунок в бідах горних,
Коли стрілою з висоти
Карає ангел злопотворних;
На благо іншим — їх труди.

Хвала, рокогуги потоком,
Осанна, пальма, слави путь
Є марні їх серцям високим
І втіх незрадних не дадуть.

**
*

Коли, Громобоже, грозою ти хмари бичуєш
І буря твоя лиховісна стрясає твердині,
Чи пісні шукати не є старанням злочинним?
„Гарфа велична і навіть лагідна ліра
Вістять мою волю в часах, в їх злеті і спаді,
Вістять, що незмінно в зорянім ладі триває.
І слово сховай це для себе: жоден спаситель
Ні владар не прийде на землю, що з подихом [першим
Не пив би повітря, де музика ллється пророча,
Колиску чию не овіяв би спів героїчний".

Переклав **М. Орест**

Від редакції. Вірш „Ущелина" і ці два взяли ми із рецензованої тут збірки.

Свен Гедін

ВІДСТУП КОРТЕЦА

Минулого місяця помер у віці 87 років знаменитий шведський мандрівник Свен Гедін. Маючи допомогу від шведського короля, він велику частину свого життя перебув на дослідних експедиціях у Центральній Азії. У своїй першій подорожі — в 90-их рр. минулого сторіччя — він перейшов Памір, пустелю Такля-Макан, дійшов до озера Льоб-Нор, відкрив у північному Тібеті нове гірське пасмо і звідти дійшов до Пекіну. Ця виправа описана в книзі „Через пустелі Азії", 1899 р., (була перекладена й українською мовою). В другій своїй подорожі Гедін дійшов до Ляси в Тібеті, а звідти перейшов хребет Кара-Корум. У третій подорожі відкрив він рівнобіжне до Гімалаїв пасмо гір, т. зв. Трансгімалаї. Свен Гедін був одним з 18 членів шведської Королівської академії наук і багатьох інших наукових установ та товариств, зокрема Наукового товариства ім. Шевченка. Тут поміщуємо фраґмент з Гедінової книжки „Завойовники Америки", що розповідає про виправи Колюмба, Кортеца і Пізарра на відкриття Нового світу. Переклад належить перу Освальда Бурґардта (Юрія Клена), він появився друком у київській „Книгоспілці" (1926 року). Ця Гединова книжка мала вплив і на Кленову поетичну творчість, між іншим, вона, безперечно, навіяла обидва його сонети про Кортеца, де згадано „зеленопере царство Монтезуми".

Неозорі юрби індіян з заглушливим військовим криком вдарили на еспанську фортецю, і якби не було у Кортеца гармат, ця розгониста хвиля шаленого натиску знищила б його з усіма його людьми. У стінах будинків густо стирчали ворожі стріли та метальне знаряддя, а подвір'я палаців вкривали купи метального каміння. До того ще ацтеки були не такі вояки, що кидаються в бій без ніякого порядку та дисципліни. Їхнє військо за европейським зразком було поділене на полки та батальйони, з усією старшиною. Звичайно, Кортецові салдати від легкого метального знаряддя захищались бавовняними панцирями; хто був високий на зріст, надівав на груди срібні або золоті панцирі, а на голову дерев'яні, пір'ям прикрашені шоломи. Опріч лука з стрілами, індіяни ще мали мечі, довбні та списи; до того вони були люди кремезні, міцно збудовані, і з ними европейці ніяк не могли б змагатися, коли б не вогнепальна зброя.

Другого дня Кортец зробив вилазку з своїми вершниками, що нагонили на індіян великий жах, але нападники облягли фортецю суцільним муром, дарма що кулі та ядра рядами косили індіян; гарматникам навіть не треба було цілитись, а тільки стріляти навмання у ворога, що сунув густими лавами. Проте, замість побитих, зневажаючи смерть, раз-у-раз ставали нові юрби, а з дахів на білих градом сипалось важке каміння. Кортец звелів підпалити найближчі будинки, де сиділи вороги, але вогонь не ширився, бо вже перший канал гамував його.

Еспанці ще тримали царя Монтезуму під своєю охороною; він, очевидно, був непричетний до повстання, і тому з ним поводились ласкаво. Коли Кортец побачив, що він без води та харчу мусить загинути у фортеці серед ворогів з усім своїм військом, йому нічого не залишилось, як відступати. Монтезума мав бути за посередника; його вивели на дах якогось будинку, щоб він намовив своїх підданих вільно перепустити еспанців.

Але через свій ганебний полон у білих Монтезума втратив у свого народу авторитет; на його місце вже обрали його брата. Коли він, трона позбавлений цар, з'явився перед ацтеками з усіма своїми царськими відзнаками та заговорив про дружбу еспанців та їхній відступ, його налаяли боягузом і закидали камінням та стрілами, тяжко поранили його, і він упав. Коли Монтезума очутився й зрозумів, яку зневагу вчинив йому народ, він зірвав пов'язку з своєї рани і помер через три дні.

Це сталося 30 червня 1520 року. Кортец ушанував ацтецького короля, що за нього наложив головою. Через полонених індіян він віддав його тіло ворогам, і ті його поховали з належною цареві пошаною. Після Монтезуминої смерти ніщо вже не стримувало люті індіян, і вони заприсяглися не покладати зброї, аж поки не знищать останнього еспанця.

*

Через два дні після Монтезуминої смерти Кортец усе приготував, щоб відступати. Голод і спрага дійшли вже до краю, а еспанці, що боронили табора, день-у-день гинули в безперестанних боях. Одного дня у них було аж 80 поранених. Лишалося тільки рахувати години, коли остання жменька людей здасться або коли їх разом з пораненими переб'ють індіяни. Милосердя не можна було сподіватися від цих розлютованих та кровожадних дикунів. Вони вже здобули частину еспанських шанців і навіть захопили каплицю, що еспанці влаштували в колишньому поганському храмі; з рівного даху цього храму індіяни своїм метальним знаряддям влучно обстрілювали ввесь табір. На мирові пропозиції та балачки про відступ вони відповідали глузуванням; вони казали, що хоч їхнього люду й багато поляже, але вони непохитно виконають свою постанову: іти на смерть, щоб тільки знищити ненависних еспанців. Хай но Кортец погляне на вулиці, майдани і дахи — скільки тут понабивалося ворогів. Хай навіть on кожного забитого еспанця припаде 25,000 забитих індіян, то все ж таки еспанцям швидко кінець прийде.

Еспанці досі з своїм відважним ватажком на чолі робили чудеса хоробрости, але цей відступ від Мехіко був найславнішою і найжахлившою військовою подією, яку тільки знає історія. Був один тільки вихід із міста, бо індіяни зруйнували всі греблі, крім однієї, та й ту перетинали численні канали; мостів через ті канали не було, бо вороги їх теж знищили. Кортец не мав жадного судна, а озера навколо вкриті були цілими роями прудких індіянських човнів.

Те золото з Монтезуминих скарбів, що призначалося для короля Карла, Кортец доручив найвірнішим індіянам. Після цього кожному воякові дозволено було взяти з собою стільки скарбів, скільки він донесе, і не один із них наложив головою тому, що, не вважаючи на Кортецові застереження, перевантажив себе золотом, яке йому зв'язало руки.

Отже еспанці вночі 1-го липня 1520 року покинули свою фортецю, готові на все, щоб тільки вирватись з індіянських кігтів та вибитись на суходіл.

Кортец загодя звелів збудувати переносного моста, і він уже на першому каналі став у великій пригоді. Дощ лив, як із відра. Коням слизько було ступати по мокрих, свіжо обтесаних колодах; вони падали в воду або кидалися назад, бо лякалися військового крику ворогів. А вороги зайняли греблю, так що треба було або переїхати через них, або скинути їх в озеро. До того ще міст перекинувся, все попадало в канал, і люди та коні швидко загатили його, бо нетерплячі задні люди, напираючи, не бачили поночі того, що діялося спереду.

З диким тріюмфальним криком індіяни з обох боків підоспіли на човнах, і в вузькій протоці почалась смертельна боротьба. У темряві під зливою не можна було відрізнити свого від ворога. В суточках між каналами та мурами ворожих лав еспанці зовсім спантеличились. Пориваючись уперед, вони навмання переходили живим мостом через канал, але швидко знов натрапляли на відкриту протоку, яку теж треба було загатити людьми, а тубільці на своїх човнах уже чатували на нові жертви. Кожний думав тільки про своє власне життя; хто не поліг від стріли або під ударом довбні, кого не затоптали під ногами власні товариші, хто не потонув у скривавлених хвилях і доплив до берега, того з диким криком підхоплювали вороги і волокли його геть, на бажану жертву богам, що вже так довго не нюхали крови людського серця. Кортецові все ж таки пощастило з 5-ма вершниками та 100-ма піхотинцями перепливти попід мостом та вихопитись на суходіл.

Перейшовши врешті всі канали, Кортец зібрав тих, що лишилися живі, і кинув їх наперед. „Я, — каже він у своєму дописі, — з трьома чи чотирма вершниками та двадцятьма піхотинцями, що зважились залишитися зо мною, утворив ар'єрґард. Безперестанку відбиваючись від індіян, ми дійшли до міста, що зветься Тлакубою і лежить по той бік греблі. І сказати важко, скільки ми натерпілися муки та небезпеки. Що разу, як ми чолом поверталися до ворогів, я виходив з бою геть обтиканий стрілами, довгими дротиками та побитий камінням. Обабіч була вода, тому індіяни били нас, а самі сиділи цілком безпечно. Ті, що виходили на беріг, знову стрибали у воду, коли ми поверталися проти них, без великої для себе шкоди. В аванґарді та на фланґах теж ішов лютий бій; та найскрутніш було в ар'єрґарді, бо проти нас вийшла вся людність столиці.

„Добившись до Тлакуби, я знайшов усіх своїх людей на майдані. Ніхто не знав, що робити. Я насамперед наказав якнайшвидше іти в поле, поки індіяни ще не зібралися і не позаймали хат, бо з дахів вони нам чимало шкоди могли наробити. Але в аванґарді люди не знали, куди їм іти. Отже, я утворив з них ар'єрґард, а сам, ставши на чолі, вивів їх з міста. Десь серед поля я спинився, чекаючи решту. Тут я відбивався від індіян, аж поки піхотинці не захопили горба, де стояла вежа, яку вони зайняли без ніяких утрат.

Не можна переказати, як ми намучились та напрацювались. З 24-ох коней, що були в нас, не було жадного, що міг би ще бігати, жадного вершника, що здолав би підняти руку, жадного непораненого, цілком здатного до бою піхотинця. Зайнявши вежу, ми там зміцнилися. Вороги нас оточили, і всю ніч тримали в облозі, не даючи нам спокою ні на годину".

Під назвою „прикрої ночі" цей жахливий відступ кривавими літерами записано на сторінках історії, як страшний спогад для дітей і онуків пізніших приходців. З 1,300 еспанців цієї ночі 860 полягло від руки кровожерних індіян; перебито було всіх тубільців та супутників Кортецових, між ними сина Монтезуминого та двох його дочок. Було втрачено все золото, скарби та гармати. Коло Потоплі, під кедровим деревом, що його ще й по цей день показують, Кортец оглянув рештки своєї гордої армії, яка ще за кілька день перед тим диктувала закони могутньому царству ацтеків.

Маючи за провідника одного вірного тласкальця, Кортец із Тлакуби подався на північ і 7-ого липня дійшов до двох славетних теотігуаканських пірамід, так званої „оселі богів". Це найдавніші пам'ятки мехіканського будівельного мистецтва, що почасти збереглися й до нашого часу. Але індіяни йшли назирці, і другого дня, спочиваючи під містом Отумбою, Кортец був двічі поранений каменем. Але він тримався бадьоро і залишивсь, як і раніш, на чолі свого замореного загону. Після виходу із столиці вояки нічого не їли, опріч вареного та пряженого маїсу, невеличкими порціями, та всякого зілля, що самі понабирували по скелях.

За Отумбою проти зморених іспанців вийшло 200,000 індіянського війська і замкнуло їх із усіх боків. Тепер Кортец сам зневірився, що можна ще врятуватися, але, зневажаючи смерть, він кинувся наперед, підбадьорюючи стомлених людей закликом: „Сьогодні ще не настав той день, щоб нас перемогли!"

І в хвилину найбільшої скрути сміливий вчинок одного старшини врятував еспанців від неминучої смерти. В той час, коли навколо кипів бій, лицар Хуан Саляманка побачив неподалік ворожий стяг; швидко він зібрав круг себе кількох вершників і невпинним натиском, топчучи все під ногами, прорвався з ними крізь ворожі лави, забив прапороносця, головного ватажка індіянського, й вихопив з рук його прапора. Цей героїчний вчинок нагнав жаху на індіянські орди; смерть головного ватажка була гаслом до утечі, і живий панцер, що загрожував задушити жменьку Кортецових людей, розірвався.

Спокійно відпочивши кілька день, еспанці, кінець-кінцем, дісталися до провінції Тласкали, де їхні непохитно вірні союзники-індіяни зустріли їх на кордоні й прийняли до себе дуже гостинно. Тут вони зупинилися на довгий спочинок, бо треба було лікувати поранених, а насамперед Кортеца: здоров'я його дуже погіршало. Незабаром Кортецове військо з відновленими силами було готове до нових походів.

ЩЕ ПРО ШЕРЕХІВ „НАРИС"

(Закінчення з попереднього числа)

Нарешті не можемо не відзначити й того, що Шерех, відштовхуючись від „пуризму" та „етнографізму", збивається в „Нарисі" на ту „шкідливу тенденцію", що про неї ми писали з іншої нагоди в ст. „Шкідлива тенденція" (недільне видання „Свободи", ч. 26 за 1952 р.). Як ми показали в тій статті, ця „тенденція" фактично збігається з тими урядовими русифікаційними „наставами", що їх започаткували в УССР у першій половині 30-их років, зокрема підручником Н. Кагановича та Г. Шевельова, синтакса якого, як про це пише й сам Ю. Шерех в одній із своїх статтей, „була за дуже малими винятками просто перекладена з рос. шкільного підручника" (Ю. Шерех, „Принципи й етапи большевицької мовної політики на Україні", „Суч. Україна", ч. 15 за 1952 р.). Правда, Шерех не раз висловлюється проти цих „настав" (напр., у „Нарисі" на ст. ст. 28 - 29), але його методологічна позиція діє, сказати б, автоматично. Крім того, не виключене, що до цього призводить і брак у нього безпосереднього українського мовного чуття (Sprachgefuehl), як це засвідчив випадок із словом „Чіріко", що його Шерех сприйняв як „гороб'ячу мову" (по-російському горобці „чірікают", по-українському „цвірінькають").

Так чи так, але значна частина його фактичного матеріялу їм, цим „наставам", цілком відповідає. За браком місця ми не будемо тут повторювати сказаного в отій нашій статті, як також не можемо з технічних причин навести й багатьох даних на підтвердження цієї „тенденції". Скажемо тільки загально, що вона виявляється в таких (без вичерпного, звичайно, переліку) моментах:

1. У лексиці він запроваджує а) непотрібні східні льокалізми, ближчі до російської мови („гвіздок", „луччий", „вонючий", „лодка"), б) справжні російські слова й фразеологізми, „батьківщаного" чи чужомовного походження („паровоз", „старушенція", „махіна", „приступити до праці, „не в своїй тарілці", „крутити гайку"), в) російські арготизми як нібито українські („шльопнути", „йорий" — старий), совєтсько - українські абревіятури, без яких нормальна українська мова може обійтися („медсестра", „завгосп"; полемізуючи в нашій статті „Шкідлива тенденція" з Державином, ми їх виправдували з міркувань совєтського кольориту та протиставлення їх російським абревіятурам, але поза совєтською дійсністю вони зайві).

У морфології й синтаксі він а) під приводом запровадження дублетних форм узаконює те, що його норми сучасної української літературної мови взагалі відкидають (неузгоджена форма другого ступня порівняння прикметника, аналітична його форма типу „більш глибокий", форма третього ступня порівняння типу „самий головний", коротка форма пасивного дієприкметника типу „попсован", конструкція типу „учитися музиці", пасивні конструкції типу „було відсвятковано киянами" і ін.); б) леґалізує те, що норми нашої мови допускають тільки з застереженнями („іменники „вуси" і „рукави" — пише він на ст. 118 — можуть мати паралельні форми „вуса", „рукава", а насправді — ми скажемо — треба навпаки, як це й визначено, наприклад, у словнику Голоскевича; пасивні конструкції взагалі); в) замовчує або зменшує значення своєрідних українських явищ, особливо в стилістиці (прикладів немає тут змоги наводити, але досить сказати, що він зігнорував майже все, що висунув у своїх „Нарисах з української синтакси" С. Смеречинський).

Дуже показова для цієї тенденції й його власна мова, повна російських або в пляні боротьби з росіянізмами нормативно-обмежених конструкцій та таких слів, як „поскільки", „немислимі", „смисл", „осмислений" „осмислення", „смисловий" тощо.

Виявилась ця тенденція і в доборі тих письменників, що з їхніх творів він вибирав приклади для своєї праці. Черпаючи обіруч матеріял з творів підсовєтських авторів, що, може, й проти своєї волі відбили оту урядову „наставу" („цеп" у Смолича, „хутчіша яструба" в Яновського), а також із творів тих еміґраційних письменників, що просто не дуже добре нашу мову знають („зіпсован" та „степа" в Маланюка), він цілком зіґнорував мову еміґраційних письменників-„пуристів".

Усе, в цій нашій статті відзначене, свідчить про те, що цього Шерехового „Нарису" не можна вважати за нормативний курс сучасної української літературної мови, дарма що він вийшов з такою авторською рекомендацією. Це, можна сказати, свого роду „всьоравновщина", скерована на засвоєння не тільки найнебезпечніших для нас росіянізмів, а почасти й непотрібних польонізмів та вузьких льокалізмів. Бож за цим курсом виходить, що „всьо равно", як сказати: „хутчіша за яструба" чи хутчіша яструба", „міркувати" чи „розважати" (польонізм), „човен" чи „лодка" і т. д. І ми схильні думати, що це в Шереха має глибше коріння, аніж можна було б думати на підставі матеріялу тільки цього курсу. Бо якщо він колись, десь 1944 чи 1945 року, написав був навіть спеціяльну статтю, скеровану проти байдужости, якою мовою говорити, то тепер він уже дійшов і до виправдання справжнього „всьо равно". Це він зробив у недавній своїй статті, надрукованій у журналі „Нові Дні" (на жаль, статтю цю він підписав іншим своїм псевдонімом, і ми не можемо ані її назвати, ані розкрити псевдонім). У цій статті він просто глузує з „наймилозвучнішої мови" та з „найідеальнішого правопису", тобто з намагання українського народу створити повноцінну культурну мову, та виправдує те, що українці „не завжди" хочуть „говорити своєю мовою". Дезорієнтуючи читачів щодо брехливого гасла Леніна, що нібито сказав „дайте їм десять мов, аби Україна була наша" (усяке тепер знає, як большевики „давали" й „дають" українську мову!), Шерех пише: „Та концепція України, яка тепер живе в Україні, — а вона живе, хоч і не оформлена у виразні політичні програми, може, — є: хай буде поруч української десять інших мов, аби Україна була наша, людей з України".

Ну, чим це не картина сучасної УССР?! Там же теж кажуть: „Це держава українського народу, а мова може бути необов'язково тільки українська!" І викладають уже з першого року навчання навіть у сільських школах мову „старшого брата"...

Але повернімось до „Нарису"! Зважаючи на наявність у ньому розглянутих „тенденцій", ми б сказали, що це просто шкідлива праця, бо вона повертає нас до того хаосу, що був у нашій літературній мові до впорядкування її в 20-их роках нашого сторіччя. Ми б сказали навіть, що це агресивний вияв того „стихійного" лиха, що в наслідок політичної й культурної залежности нашого народу від сусідів колись каменем зисіло на нашій мові (росіянізми в наддніпрянців, польонізми в галичан) і що з ним так важко доводилось боротись таким нашим діячам, як Б. Грінченко, С. Єфремов, А Кримський, О. Синявський (він „запротестував" проти „українізації української мови" тоді, як Н. Каганович виступив проти „народництва в українському мовознавстві"), В. Сімович. Саме так: і Сімович. Бо не може бути й найменшого сумніву щодо його „пуризму": це видно з отієї його передмови до „Норм" Синявського, з його заміру перевидати „Нариси з української синтакси" С. Смеречинського (їх уже складали в друкарні, тільки наступ большевиків перешкодив видати), а також із його власних писань. І Юрій Шерех покликається на нього та присвячує йому свої праці, як це ми вже відзначили з іншого приводу, даремнісінько: у них нічого спільного немає, крім хіба „платонічної любови" до фонології. На жаль, на це не звернули уваги навіть найближчі учні В. Сімовича — д-р Я. Рудницький та д-р К. Кисілевський, що в отих своїх рецензіях виправдують Шерехову „протипуристичну" позицію.

Наш „пуризм" — це наша національна боротьба за нашу національну мову!

Проте сказане не означає, що в цій праці Ю. Шереха нічого цінного немає. Ні, в ній є й багато цінного, чи то взятого з старого граматичного надбання, чи то й самостійно, в межах норм нашої мови, спостереженого, продуманого й таланово викладеного. Треба також віддати належне й великій працьовитості автора, що зумів у важких еміґраційних умовах такий курс опрацювати (матеріял курсу сзідчить, що він його почати вивіз з України). А як узяти на увагу ще й те, що він написав також „велику синтаксу" української мови та працює над історичним курсом української мови, то його наукова діяльність покажеться ще значнішою.

Тільки ж заздалегідь можна сказати, що й у його „великій синтаксі" відзначені в цій нашій статті хиби будуть наявні.

В. Чапленко

MAZEPIANA в АМЕРИЦІ

Дорогі серцю кожного українця всі пам'ятки по великому гетьмані... Доля щастила мені, і я впродовж свого життя натрапив був на декілька слідів - пам'яток по І. Мазепі. На жаль, деяких пам'яток мені не пощастило купити: Пам'ятаю три Мазепиних універсали з власноручним його підписом в одному варшавському антикваріяті, що пізніше, мабуть, загинули. А тимчасом самий підпис І. Мазепи гідний розвідки графолога! Своїм могутнім розмахом та енергійними лініями він промовисто віддзеркалює велику особистість. Та мені пощастило купити за безцін портрет Мазепи в одному з жидівських антикваріятів у Варшаві, а той портрет раніш був замурований в одній волинській церкві. Напис був „надшкрябаний", і наш артист П. Холодний (мол.) зреставрував його. Він був оголошений в Мазепинському збірнику Наукового інституту в Варшаві перед війною. Назбирав я й багато штихів І. Мазепи та мав у своїй колекції теж прегарний портрет Мазепиного союзника Карла XII. Справдішнє щастя мав я, що вдалося мені закупити клейнод — мощехранильницю І. Мазепи, з щирого золота, з його гербом і ініціялами (його „приторговував" також совєтський консул у Варшаві). Я подарував його українській нації в депозиті УНР як відзнаку майбутнього голови нашої держави, і уряд УНР охоронив її окремим законом. На жаль, мало хто з сучасних уенерівців чував про цю власність української нації... І так цей унікат, символ мазепинства, марнується...

Перебуваючи 1950 року в Каліфорнії гостем-професором Черклейського університету, я відновив знайомство з моїм далеким родичем (по моїй мамі) Іваном Петрушевичем, що через кілька місяців після того помер. За тиждень до смерти він написав до мене:

„З правдивим інтересом прочитав я Вашу цікаву статтю про Мазепу. Мати мого зятя була правнучкою гетьмана, і портрет її батька Туліпенка, руки славного Крамського, ще висить в хаті братовій (мого зятя). Моїю внучку Діяну близькі свояки кличуть „Мазепинчик".

Посилаю Вам до Вашої колекції фотографію дійсне вірного портрета Мазепи".

Невиразно собі пригадую одну ілюстрацію в „Ілюстр. історії України" Грушевського, виданій до першої світової війни в Києві, і ця фотографія трохи нагадує її. Проте не берусь стверджувати, що це портрет І. Мазепи. Тепер тут, в Америці, є наші видатні знавці Мазепиної іконографії, тому й оголошую цей портрет, щоб вони забрали слово. У всякому разі це цікавий факт, що пам'ять про Мазепу занесли наші еміґранти аж за океан, до далекої Америки, зберігаючи з пошаною справжні чи хоч здогадні пам'ятки по великому гетьмані.

Р. Смаль-Стоцький

Здогадний портрет І. Мазепи.

ПСЕВДОМАЗЕПА

Портрет, що його в фоторепродукції надіслав до недільного видання „Свободи" проф. Р. Смаль-Стоцький, а його власник визначив як „дійсне вірний портрет Мазепи", насправді належить до т. зв. бекетовських псевдопортретів гетьмана І. Мазепи.

Вперше цей портрет, за підписом ґравера Д. Осипова, уміщено в книжці Бантиш-Каменського „Исторія Малой Россіи" (Москва, 1822 р. г. III, гл. XXIII). Зовсім подібну ґравюру виконав російський ґравер А. Афанасьєв (діяльність в 1822 р. - 1833 р.) для видання Бекетова „Изъ собранія портретовъ изд. П. Бекетовымъ", в книжці „Собраніе портретовъ росіянъ знаменитыхъ или чѣмъ либо замѣчательныхъ принадлежащихъ по рожденію или заслугамъ Малороссіи" (Москва, 1844 р.). Згодом ця сама ґравюра в дереворізі і з підписом „N. К." була вміщена в „Иллюстраціи" за 1847 р., ч. 5 та в цілій низці інших російських і українських видань. В згаданій „Иллюстраціі" до Мазепиного портрета була додана примітка, що це копія з портрета, який зберігається в Академії мистецтв у Петербурзі. Пізніше Кибальчич, досліджуючи цей мальований портрет в Академії, який називають „бекетовським", доводив, що цей портрет не зображає Мазепу, а скорше належить гетьм. Скоропадському у виконанні маляра Івана Нікітіна (1690 - 1744). Проте в іншій статті „Кіев. Старини" за 1883 р. подано, що це й не портрет Скоропадського. Нарешті такі дослідники, як Уманець, Лазаревський та інші, рішуче і цілком слушно доказали, що „бекетовський" портрет, який переховується в Академії мистецтв у Петербурзі, не зображає жадного гетьмана України. Просто І. Нікітін, малюючи якогось натурника, одягнув його в старовинний жупан, а комусь спало зовсім довільно на думку, що це „малоросійський гетьман".

Копія з цього портрета, що оце її обговорюємо, належить до найновіших з нього копій.

В. Січинський

В. Владко

БРУДНА ІСТОРІЯ

(Будні совєтських письменників)

Жив-був у Києві молодий літератор.

Жила-була в Києві молода дівчина.

Вони познайомились. Знайомлення відбулося на переднім ґанку трамваю ч. 1. Не треба дивуватися. Паша працювала вагоноводою. Чоловік, що читав їй свої оповідання і говорив про почуття, викликав у неї добре враження. Вона полюбила письменника Олексія Гуреєва і одружилася з ним. Молода жінка була щаслива. Нехай покищо тяжко жити, але це ж кохана людина. Як вона пишалася ним! Він пише великий роман — справа нелегка й довга. Якщо витрачати час на те, щоб служити, заробляти гроші, то це (так він казав) пошкодить творчості, отже, треба позбавити його дрібних турбот, треба допомогти йому, треба покищо більше заробляти самій, турбуватися про нього. Хіба можна інакше, коли кохаєш?

Паша брала наднормову працю, а після неї, приходячи додому, розпалювала примус. Чоловіка треба харчувати ліпше, він же пише роман!

Як ми бачимо, ця життєва історія починається так, що, на перший погляд, здавалося б, поганому кінцеві особливо нівідкіля взятися.

Але якось Паша боязко похвалилася чоловікові своєю радістю: вона чекає дитини. Гуреїв несподівано визвірився:

— Роби що хоч, але щоб дитини і в заводі не було. Вона мені перешкоджатиме.

Паша заплакала, а Гуреїв негайно виїхав до Кривого Рогу збирати матеріял для свого проблемно-морального роману „Наша молодість".

Пологи були тяжкі. Молода жінка була при смерті. Чоловіка викликали чотирма телеграмами. Він одержав всі чотири, але не дав відповіді ні на одну. На світ з'явилась дівчинка Віта.

Одночасно з цією подією відбулася інша: Гуреїв перестав завважати, що на світі існує його дружина, мати цієї дівчини.

Відбулася й третя подія: Олексій Гуреїв таки закінчив роман і одержав перший великий гонорар. На довгому папірці він записав усе, що йому треба придбати для себе, пошити, зробити. А дружина, дитина? Гуреїв заявив дружині ясно й коротко: „Не забувай, хто ти, а хто я. Таких, як я, — одиниці!"

Дружина заплакала. Гинула вочевидь її пошана до чоловіка, але вона все ще любила, їй було страшно розлучатися з ним.

Свого часу, коли ще Гуреїв тільки писав свій проблемно-моральний роман, дружина, щоб нічим його не турбувати, роками нічого не купувала собі, ходила в тій же сукні, черевиках і пальті, які в неї були колись, до одруження. Роки минали. За надрукований роман надходили гонорари, але Гуреїв не вносив у свій реєстр ніяких „одноразових" витрат, крім витрат на самого себе. Справа дійшла до того, що його дружині ні в чому було виходити на вулицю, а маленьку Віту, якій минуло три роки, доводилося взимку виносити в ліжнику. Автор проблемно-морального роману і в голові собі не покладав купувати одяг власній дитині і люто лаяв жінку, як та приносила донечці цукерку або ґроно винограду.

Доведена до відчаю, дружина одного разу сама взяла із столу гроші. Олексій Гуреїв несамовито схопив її за горло і душив доти, доки вона знепритомніла. Коли ж вона очутилась, заявив:

— Давай розлуку! А не даси по-доброму — примушу. Старчихою зроблю, уб'ю!

І почався новий етап.

Гуреїв тероризував дружину. Їй нікуди було іти. Повернутися на працю вагоноводи вона вже не могла: тяжка хвороба, набута при пологах, нервовий стан, що його спричинило ненормальне родинне життя, зробили її півинвалідкою. Тяжко було пізнати в цій вимученій жінці з пригаслим поглядом ту життєрадісну дівчину, яку любили в трамвайному депі всі її товариші під час роботи.

Нарешті Паша пішла в партійне бюро Спілки совєтських письменників України. Тут вона, певно, сподівалася одержати допомогу. Справді, до неї поставилися нібито співчутливо. Негайно і її, і Гуреєва запросили на розмову, а в тій розмові взяли участь майже всі члени бюра. Гуреєва присоромили, пояснили всю непристойність його поведінки і закінчили закликом до нього як письменника схаменутися і повернутися до сім'ї. Тоді Гуреїв розгнівався:

— А, так ви так!? Ви мене примушуєте? В такому разі я більше — не совєтський письменник!

І на підтвердження сказаного вихопив із кишені свій членський квиток Спілки письменників, порвав його і шпурнув на стіл. Члени партійного бюра обурилися (як їм, мабуть, здавалося) гостро й принципово відповіли Гуреєву:

— Заспокійтеся, товаришу Гуреїв, не можна так нервуватися. Ідіть, відпочиньте, ми поговоримо з вами іншим разом.

Після цього з Гуреєвим говорили ще (очевидячки, так же „гостро й принципово"). У всякому разі після цих розмов Олексій Гуреїв подав заяву в „нарсуд" про негайну розлуку з дружиною.

А його пошматований членський квиток ч. 4926 залишився лежати в сейфі партбюра.

Це було в січні 1952 року.

Минуло п'ять місяців. У доповіді на звітно-виборчих партійних зборах секретар бюра тов. Баш (письменник Яків Башмак — І. М.) мимохідь згадав про „нікчемну, брудну історію Гуреєва, про яку навіть не хочеться говорити". Партійні збори записали в резолюції:

„Партбюро ліберально поставилось до Гуреєва, який при очах членів партбюра порвав квиток члена ССП, заявляючи, що він більше не совєтський літератор. Гуреїв — морально розкладена людина з ворожими поглядами на совєтську літературу і сім'ю...

Партзбори зобов'язують партбюро на найближчому засіданні розглянути справу про аморальну поведінку Гуреєва..."

Це було в червні 1952 року.

А брудна історія ішла своїм ладом: Гуреїв побив свою хвору дружину — ударом в обличчя повалив її на землю і продовжував товкти, поки не встряли сусіди і не відтягли його. В партбюрі, довідавшись про це, журливо похитали головами:

— Ай-ай-ай, як недобре!.. Дуже недобре!..

І перейшли до чергових справ...

Знову історія Гуреєва виплила недавно на відкритих партійних зборах. Учасники зборів виявили своє обурення з приводу дивного зволікання бюра. В резолюції знову записали: „Зобов'язати партбюро розглянути справу Гуреєва..."

Це було у вересні 1952 року.

Невідомо, що зробить бюро тепер, невідомо, що вчинить і Олексій Гуреїв. Покищо він почав давати на прожиття дитини в два рази менше, ніж давав раніше.

Всі подробиці цієї „брудної історії" Гуреєва досить широко відомі в письменницькому середовищі Києва вже майже рік. І вже близько року і керівництво, й партбюро Спілки письменників України, і українська „Літературна

(Закінчення на ст. 6-ій)

З НЕДРУКОВАНИХ ПОЕЗІЙ О. ОЛЕСЯ

*

Дойняла мене хвороба,
Важко дихати мені,
Очі рогом лізуть з лоба,
Руки наче кам'яні.

Вороги мої радіють,
Друзів наче не було,
На устах слова німіють,
Плугом ореться чоло.

Ось-ось-ось уже, здається,
Буде кришка, край, кінець...
А в хвороби нагло рветься,
Просто лускає терпець.

І біжить вона від мене,
Як від березня зима:
Зирк — а поле вже зелене,
Снігу й крихітки нема.

Знову квіти розцвітають,
В серці дзвонять солов'ї,
Очі папороть шукають,
Знов шукають на землі.

2. VII 26 р.

М. Зощенко

КРАДІЇ

(З совєтської дійсности)

Ой теперечки, громадяни, тих крадіїв намножилось! Тягнуть на всі боки. Людині тепер ані пройти, щоб чогось не поцупили.

От і в мене недавнечко валізку стягли, не далеко від Жмеринки.

І що, скажіть, робити з цим соціяльним лихом? Чи їм руки, тим крадіям, викручувати? Адже, кажуть, у Фінляндії раніш злодюгам руки відрубували. Прошпетиться, припустім, якийсь там фінський товариш, зараз йому цюк! — і гуляй, сучий сину, без руки! Зате ж і люди там стали статечні. Там, кажуть, мешкання можна кидати навіть незачиненим. А якщо, припустім, на вулиці якийсь громадянин загубить гаманця, так і гаманця не візьмуть. Тільки покладуть на видному місці, і хай собі лежить хоч і до кінця світу . . . Ото дурні!

А втім, гроші з гаманця, мабуть, таки візьмуть. Цього вже не може бути — щоб не взяли. Тут уже не тільки руки відрубуй, — голови геть чисто відтинай, і то, либонь, не поможе. Але гроші — річ набутна. Гаманець залишився, і за те дякуй.

От у мене валізку, недалеко від Жмеринки, потягли, — так, справді, зуздром. З усіма нутрощами. Ручки від валізки — і то не залишили, харцизи. Віхтик митися був у валізці — п'ятак йому ціна — і віхтик підчебричили. Ну, навіщо їм, чортам отаким, той віхтик?! Викинуть же, поганці. Отак з віхтиком і поцупили.

А головне діло, моститься до мене в поїзді надвечір якийсь громадянин.

— Ви, каже, будьте тут обережні. Тут, каже, крадії дуже спритні, прямо таки очайдухи. Очевидьки нападають на пасажирів.

— Це, кажу, мене не лякає ані трохи. Я, кажу, завсіди на валізку вухом лягаю. Почую.

А він і каже:

— Справа не в вусі. Тут, каже, такі отряхи, — чоботи з ніг стягнуть, не то що вухо . . .

— Чоботи в мене, кажу, вузькі. Не стягнуть.

— А йдіть ви, каже, до дідька! Моя справа — перестерегти. А там — як знаєте.

Отож я з цим і задрімав.

Коли це, недалеко від Жмеринки, хтось у темряві як смиконе мене за ногу. Мало, їйжетибогу, не відірвав. Я як підскочу . . . та хап злодюгу за плече. А він драла. Я стриб за ним з горішньої полиці. А бігти не можу. Чобіт же наполовину стягнутий. Прямо як спутаний.

Збив я бучу. Усіх у вагоні побудив.

— Що сталося? — питають.

— Чоботи, кажу, громадяни, мало не поцупили.

Узяв натягати чобіт, зирк — а валізки катма.

Знову став я кричати. Потрусили всіх пасажирів — нема моєї валізки.

На великій зупинці пішов до залізничного ДПУ, розповів, як було. Ну, поспівчували там, записали.

Я й кажу:

— Як піймаєте, викручуйте йому, паскуді, руки.

Сміються.

— Добре, кажуть, повикручуємо. Тільки олівця на місце покладіть.

І справді: сам не знаю, як це сталось, тільки я взяв їхній чорнильний олівець і в кишеню собі поклав.

Аґент каже:

— У нас, каже, хоч ми й ДПУ, а за малий час усі олівці порозкрадали. Один сучий син навіть каламаря підгибав. З чорнилом.

Попросив я вибачити за олівець і вийшов. „Е, думаю собі, якщо в нас руки відрізувати, так дуже багато інвалідів буде. Собі дорожче".

Тільки ж щось треба робити з цим соціяльним лихом. Але, між іншим, можна й так думати: життя з кожним роком стає краще і незабаром, може, й зовсім покращає, а тоді, може, й крадіїв не буде.

Так само собою й ця проблема відпаде. Почекаємо.

Переклав **В. Ч.**

(Закінчення)

газета" виявляють у цій історії незрозуміло-пасивне ставлення.

Запитуємо: чому ніхто не хоче серйозно втручатися в цю справу і серйозно зацікавитися особою О. Гуреєва, який не тільки невідомо, яким чином перебуває в Спілці совєтських письменників, але й, до речі, невідомо, яким способом проліз туди? Нещодавно при перевірці виявився факт, що навіть сам собою може претендувати на увагу правління Спілки письменників України. Справа в тому, що, як виявилось, всупереч статуту Спілки письменників, О. Гуреєва . . . ніхто не рекомендував для прийняття до Спілки совєтських письменників. Як це могло трапитися — покищо залишається загадкою.

Час уже, давно час покласти край цій „брудній історії"!

Переклав з московської „Літ. газ."

Ів. Манило

Примітка. В московській „Літературній газеті" ч. 116 за цей рік не подано докладніших біографічних даних про О. Гуреєва. Письменник Олексій Іванович Гуреїв народився 1913 року на Інгулецькому руднику (Криворіжжя). Вчився в Київському педагогічному інституті. Друкується з 1932 року. З'явилися друком такі його книги повістей і оповідань: „На бойових дорогах", „Осокорівські друзі", „Новелі", роман „Наша молодість". Працював також редактором при Держлітвидаві України. Звертає на себе увагу також той факт, що Москва „робить порядок" навіть у таких „історіях", як оця. — Ред.

Колишній німецький військовий радіоінженер Ф. Шахнер (Відень, Австрія) каже, що його винахід може передбачати землетруси. На доказ цього приладу він за п'ять днів раніш знав про землетрус у Каліфорнії, що був там 14 квітня цього року. Його прилад побудований на принципі виміру погіршання радіоприймання.

НОВИНИ З МЕДИЦИНИ

Д-р Ростислав Сочинський

Малі помешкання — загроза для психічного здоров'я

Із зростом цін у ЗДА виникає тенденція будувати менші мешкання, явище, що, безумовно, погано впливає на психічне (духове) здоров'я мешканців. Мінімальна житлова площа для однієї особи повинна мати 400 квадратових стіп, для родини з 6 осіб — 1,550 кв. стіп. А тимчасом багато нових будинків дають тільки половину цієї норми, або й ще менше. Переповнення в помешканнях створює сприятливі обставини для поставання психічних розладів та інших недомагань. Неможливість задовольняти бажання й потреби окремих членів родини або втома в наслідок виконування різних занять у невідповідних приміщеннях не менше загрожують психічному здоров'ю, як і недостатній опал, сходи без поруччя, чи несанітарний водопровід. Новоприбулі найкраще знають, яку далекосяжну шкоду духовому здоров'ю наших людей заподіяло перебування в перелюднених таборових приміщеннях на скитальщині.

Збуджування кавою

ЗДА зуживають половину світової продукції кави. Пересічно на кожну особу, що п'є каву припадає від $2\frac{1}{2}$ до 3 чашок денно. Кава, випита за один місяць містить у собі стільки кофеїни, що вона — якби її зажити за один раз — могла б убити людину (у чашці кави — 90, у склянці чаю — 67, а в пляшці „кока-кола" — 44 міліграми кофеїни). Багато людей намагаються кавою розганяти втому та сонливість. Але це хибний розрахунок. Постійне вживання кави впливає так погано на організм, що навіть здорові люди, раніше чи пізніше мусять платити за години піднесеного настрою й збудження різними недугами. Тим більше це шкодить хворим на серце, високе тиснення крови, артеріосклерозу тощо. Надмірне вживання кофеїнових напоїв — це просто лиха звичка. Наївне виправдування, що, мовляв, кава „тримає на ногах" чи робить працездатним, подібне до твердження п'яниці, що він себе добре почуває тільки напідпитку.

Роля батька в родинному житті

Роля батька у вихованні дітей дуже важлива. Дитина, зокрема хлопець, потребує для свого нормального духового розвитку уважного, ніжного й люблячого батька. А тимчасом в умовах нашої цивілізації батько виходить з дому рано й повертається здебільша тоді, коли діти вже сплять. У вільні ж дні він або натомлений, або дуже зайнятий своїми особистими справами і через те не звертає уваги на своїх дітей. Тим то тягар виховання дітей спадає здебільша на матір, але мати ніколи не може замінити батька. Найкраще, як у цій справі гармонійно співпрацюють обоє.

Малий напій — велика небезпека

У Швеції досліджено, що навіть малі дози алкоголю, такі, що не викликають зовнішніх ознак оп'яніння, можуть погіршити здібність керувати автом. Дослід зроблено на 37 досвідчених шоферах, здебільшого інструкторах автоїзди, у віці між 20 й 45 роками, і таких, що звикли до помірних доз алкоголю. Їхню їзду перевірювано перед і після того, як вони випили по 2-3 великі кухлі пива або три чарки горілки. Ці напої викликали в них рум'янці на обличчі, вищу тонацію голосу або піднесений настрій, але хода залишалась твердою, мова ясною тощо. Здібність же кермування автом зменшувалась на 25-30%. Це виявлялось у зменшенні дбайливости, розсудливости, у збільшенні безпідставної самовпевнености, легковажности, а також у несвідомості помилок у їзді. Наявність алкоголю в крові була 0,04-0,05 відсотків, себто згущення, яке у ЗДА вважається безпечним для шоферів.

Годування дітей

Годування малих дітей — це не абияка родинна проблема. Нові досліди, зроблені в медичному відділі Корнельського університету, показали користь півгодинного відпочинку перед кожною їжею. Подавання до столу невеликих порцій збільшувало в дітей бажання до дальшої їжі. Дуже корисним виявилось утримання в дітей байдужости до солодощів по змозі до найпізнішого віку. Солодкі напої („кока-кола" тощо) і печиво, що містить у собі багато сити, треба обмежувати до мінімума. Вони дають організмові так багато кальорій, що це зменшує сприймання потрібної скількости вітамінів і мінеральних солей, складників поживи, необхідних для нормального росту.

о. П. Фалько

ШЛЮБ СТАРОДАВНІХ РИМЛЯН

Відомо, що римське право мало великий вплив на пізніше европейське законодавство. Ще й досі його приписи входять до европейських кодексів зближуючи юриспруденцію різних країн. Тож цікаво й тепер пригадати погляди римлян на суспільні зв'язки, а передусім на основу клітинку суспільного ладу — родину.

Римлянам була притаманна одна лише форма родини — моногамний патріярхат, себто подружній в'язок одного мужчини з однією жінкою, з наданням влади в родині чоловікові.

Було три форми шлюбу.

1. Confarreatio — релігійний акт, що доконувався в присутності десятьох свідків та складався з цілої низки сакральних дій, а серед них найважливішим було заживання спеціяльного хліба — panis farreus, звідки й отримала назву сама форма шлюбу. На думку більшости дослідників римського права, актом conferreatio користувались тільки патриції. Решта римського суспільства користувалася двома іншими формами шлюбу, що про них мова далі.

2. Coempio — наречений у присутності 5 свідків „купував" свою вибрану в її батька чи опікуна, заздалегідь виплачуючи умовлену вартість. Перед актом купівлі молоді запитували одно одного про згоду на шлюб. Першим питав наречений, потім запитувала наречена, додаючи формулу згоди: ubi tu Gaius, ibi ego Gaia — „де ти Гай (пан), там і я Гая (пані)".

3. Третьою формою було фактичне співжиття чоловіка з жінкою на протязі одного року, що давало чоловікові владу над жінкою. Цікавий той факт, що тут діяло речеве право про передавнення. Згідно з приписами римського права, термін передавнення на нерухоме майно був два роки і на рухоме — один рік. Жінку тут прирівнювано до „рухомого майна".

По шлюбі жінка входила до складу родини свого чоловіка і ставала цілком від нього залежною — персонально й маєтково. Для своєї власної (батьківської) родини вона ставала чужою, втрачуючи всі права, що випливають з приналежности людини до певної родини. Пізніше римське право відступило від цієї засади, і жінка могла унезалежнити себе від абсолютної влади чоловіка, перебувши на протязі того самого року поза його домом три ночі, т. зв. usurpatio trinoctio. По тих трьох ночах жінка поверталася до чоловіка, але вже юридично незалежною, крім того, одночасно вона відновлювала свої давні права в батьковій родині. Проте розірване таким способом подружнє співжиття не тратило правної сили, і дітей з такого подружжя вважали за дітей з „правого ложа" з усіма відповідними наслідками.

Та нова форма родинних відносин не відразу завоювала собі право, бо на протязі ще довшого часу співіснували обидві форми: стара — абсолютної влади чоловіка, і нова — з правами жінки вільної й самодіяльної. З бігом часу перемогла друга форма і стала панівною в римському суспільстві другої половини республіканської доби.

Дальшим ступнем уперед було одруження за взаємною згодою на шлюб (nuptias consensus facit), з упровадженням жінки до чоловікового дому — deductio in domum. Цей стан зберігався майже до кінця Римської імперії.

Різні приписи були й для розв'язання шлюбу. Якщо за виключної влади чоловіка шлюб міг бути розв'язаний лише в наслідок односторонньої вимоги чоловіка, то пізнішими часами розв'язання шлюбу ставало можливим не тільки за обопільною згодою подружжя, але й на вимогу самої жінки.

Загальна неправість та розслаблення родинного життя наприкінці республіки призвели до занепаду римської родини. З цим почав був боротися цісар Авґуст, що видав цілу низку суворих законів, з метою зміцнити родинні зв'язки. Одночасно Авґуст запровадив і обов'язковість одруження. Всі чоловіки у віці від 25 до 60 та жінки від 20 до 50 років мусіли бути одружені та мати дітей. Законодавець звернув увагу й на розводи, і хоч принципово не обмежив їх свободи, але встановив низку причин до розводу, чого давніше право не знало. Щоправда, суд не мав змоги цих причин перевіряти, і свобода розводів існувала також аж до кінця імперії. Норми Libera matrimonia esse — вільности шлюбу, не відкинуто й на зорі християнського ладу в Римі.

Поновне одруження після припинення попереднього (чи то через смерть одного з подружжя, чи на підставі розводу) за республіки не мало жадних перешкод та обмежень. Однак пізнішими часами бачимо вже певні обмеження маєткового характеру, з метою захистити дітей з попереднього шлюбу.

Вдова зобов'язана була носити жалобу по чоловікові на протязі десяти місяців по його смерти. Роблено це для усунення труднощів при установленні батьківства дитини, народженої в той час. Припис цей не був абсолютним, проте вдова, що не дотримала часу жалоби, була наражена на можливі матеріяльні кари.

Як бачимо, римському шлюбному праву був властивий далекойдучий лібералізм. Визнаючи напочатку неподільну владу чоловіка, воно еволюціонує пізніше в напрямі повного урівноправнення жінки. Саме подружжя, в розумінні римського права, — це цілком вільний зв'язок, що не мав обмежень ані з боку державної влати, ані релігійних.

ВІК ЛЮДСТВА

Ще на початку XIX ст. в цьому питанні обстоювано біблійну хронологію, тобто учені визначали вік людства на які 3,000 - 4,000 років до Христа. Та археологічні досліди показали, що людина появилася на землі багато раніше. Особливо ясно це стало тоді, як знайдено малюнки первісної людини з зображенням тих тварин, що існували в давні геологічні періоди (напр., мамута).

Але який же вік людства? Ми живемо в четвертинному періоді, що триває вже півтора мільйона років, і первісна людина появилася в цьому періоді, але не на початку його. Якщо виходити від т. зв. гайдельберзької людини, що своїми анатомічними рисами ще дуже далека від справжньої людини, то вік людства можна визначити на 500,000 років. Але й цю цифру ще не всі визнають, бо, крім гайдельберзької людини, є ще т. зв. пекінська людина, що її рештки знайдено разом з попелом, тільки не з'ясовано, чи вона могла сама здобувати вогонь, чи тільки користувалась вогнем від запаленого блискавкою дерева чи іншого природного вогню.

Але як прийняти за вік людства й оті 500,000 років, то й це вже видається майже казкою. Та як порівняти цей вік з початком органічного життя на землі, вік людини з віком безхребетних тварин, риб, комах тощо, що нараховують до ста мільйонів років, та людина, що появилася найпізніше, покажеться наймолодшою. Алеж які цікаві етапи її розвитку! Неандертальська людина, присадкувата, дебела, з великими надбрівними дугами, 150,000 років тому вміла виробляти ще тільки примітивне знаряддя з каменю. 40,000 років тому з'явилась людина нашого типу. Вона жила в природних печерах з Европі, наполовину вкритій льодовиками. Ця людина залишила вже й сліди справжнього мистецтва, оті малюнки в печерах чи на мамутових кістках. Її доба скінчилась 12,000 років тому. Пізніше людина пришвидшує свій розвиток. За 5,000 років до нашої ери (до Христа) Єгипет уже вживав міді й бронзи. Через тисячу років з'явилося залізо. Ще тисяча років — розцвіла велика культура Геллади й Риму. Після цього тисяча років тривало темне Середньовіччя, що загальмувало було розвиток людської культури.

Але через 500 років винайшли парову машину, потім електрику, людина навчилася літати в повітрі. У наш час відкриття атомової енергії розпочинає новий етап — атомовий.

Д-р С. Дмоховський

Просимо авторів надсилати тільки недруковані твори та не надсилати рукописів одночасно до нас і до інших редакцій, бо це знецінює і наше, і ті інші видання!

НОВІ ВИДАННЯ

Іван Дубинець. Горить Медвин. Історично-мемуарний нарис. Добрус. Нью-Йорк, 1952 р.

Це трагічна історія самооборони с. Медвина на Київщині проти большевицької „влади". Дія відбувається 1920 року, тоді, коли десь на західніх землях України, зраджені поляками, сходили зі сцени рештки збройних сил УНР. Це було стихійне повстання українських селян проти окупанта, і воно, звичайно, було розгромлене. Але цей факт мав своє значення в історії українського народу, бо був свідоцтвом того, що большевики тільки збройною боротьбою могли заволодіти Україною. І його, цей факт, зафіксував для історії наш автор. Як це визначено в підзаголовку, це „історично-мемуарний нарис". В ньому такі розділи: „Медвин напередодні революції", „Наслідки соціяльної й національної революції", „Два політичні табори в Медвині", „Зрив (?) повстання", „Оборонні бої навколо Медвина", „Останній бій за Медвин", „Три дні розправи з мирним населенням", „Праця (?) секції Губчека", „Розстріл 80 медвинців", „Большевизація села і повстанці", „Амнестія", „Група Левченка", „Історична оцінка Медвинського повстання". Спогади І. Дубинця коротко доповнив Ю. Дивнич.

Ця невеличка книжечка читається з цікавістю. Якщо не помиляємося, оборонні бої медвинців згадав в одній із своїх ранніх повель Г. Косинка, що його вісім років тому 18 грудня 1934 року, разом із іншими українськими письменниками, розстріляли большевики. Чи не була це помста за Медвин? Бож Косинка, напевно, не був винен у тому, в чому його на суді обвинувачувано!

Ч.

Юрій Сірий. Про горобця, славного молодця. Видання четверте. Бібліотека „Малим Дітям" під редакцією Юрія Сірого. Нью-Йорк, 1952 р., стор. 16. Обкладинка й образки П. Холодного.

Знаний дитячий письменник Юрій Сірий видав чергову книжечку для наших дітей, а саме оповідання „Про горобця, славного молодця". В ній автор легким способом оповідає дітям про те, як живуть горобці, чи вони шкідливі або корисні людині, які радощі й смутки мають ці маленькі пташки, що влітї та взимку живуть коло людських осель, розвеселяючи людину своїм цвіріньканням. Гарна мова, легкий стиль автора та прекрасна мистецька обкладинка і понад десять образків у тексті, що їх виконав артист-маляр П. Холодний, роблять цю книжечку гарним даруноком для наших дітей, які можуть самі читати, або хочуть слухати, як оповідається або читається казки та оповідання про життя тварин та птиць.

Л. Луців

ЦИФРОВІ ДАНІ ПРО ЧУЖОМОВНУ ПРЕСУ В ЗДА

Доповнюючи й уточнюючи дані про чужомовну пресу в ЗДА, наведені в нашій статті „Чужомовна преса у ЗДА" (ч. 37 недільного видання „Свободи"), подаємо ось це цікаве зведення про кількість періодичних видань у ЗДА з ст. Я. Чижа, надрукованої в „Ювілейному альманасі „Свободи" на 1953 р.: еспанською мовою — 138, німецькою — 92, італійською — 80, польською — 55, мадярською — 49, жидівською — 49, чеською — 39, литовською — 38, українською — 35, шведською — 31, словацькою — 29, французькою — 29, норвезькою — 26, грецькою — 24, російською — 19, гебрейською (старожидівською) — 18, португальською — 18, вірменською — 18, фінською — 16, китайською — 15, японською — 14, данською — 13, карпаторуською (закарпатським москвофільським язичієм) — 12, словинською — 12, арабською — 11, хорватською — 10, румунською — 9, голляндською — 7, білоруською (кривицькою) — 5, албанською — 4, болгарською — 4, сербською — 4, естонською — 3, латинською — 3, корейською — 2, флямандською — 1, валійською — 1, віндійською — 1, есперанто (вигадана мова) — 1.

Але показові для культурного життя тієї чи тієї етнічної групи не тільки кількість видаваних періодиків, а й загальний тираж видань. З цього погляду на перше місце вибилася польська преса, що її тираж досягає 789,325 примірників, а українська, навпаки, стоїть далеко внизу — аж на 18 місці, поступаючись навіть росіянам, що кількістю видань стоять на 15 місці.

Здібність людини бути справедливою вможливлює існування демократії, але нахил людини до несправедливости робить демократію неминучою.

Д-р Райнгольд Нібур

СВОБОДА SVOBODA
український щоденник UKRAINIAN DAILY
НЕДІЛЬНЕ ВИДАННЯ
Редагує Колеґія

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
"SVOBODA"
81-83 GRAND STREET, JERSEY CITY 3, N. J.
Телефони: BErgen 4-0237 і BErgen 4-0807

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ
НА ТИЖНЕВИК „СВОБОДИ"

На рік у ЗДА	$3.75
На пів року в ЗДА	$2.00
На рік у Канаді	$4.25
На пів року у Канаді	$2.25

Передплату надсилати на адресу:
"SVOBODA", P. O. Box 346
Jersey City 3, N. J., U. S. A.

Ukrainian newspaper published daily except holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. Reentry as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., 1911, under the Act of March 8, 1879. Pending. Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

НОВІ П'ЄСИ НА УКРАЇНІ

Як довідуємося з совєтських газет, в цьому театральному сезоні на Україні йдуть такі нові п'єси українських авторів: „Дніпровські зорі" Я. Баша, „Вогні на Дніпрі" Любомира Дмитерка (якась тематична збіжність?), „Щастя Трохима Корчака" В. Собка, „Марія" О. Левади, „Не називаючи прізвища" В. Минка, „Івасик-Телесик" (дитяча?) А. Шияна і новий варіянт опери „Богдан Хмельницький" Корнійчука-Данькевича, що пройшов уже „громадський перегляд". Але, не знаючи навіть змісту цих п'єс, можна з певністю сказати, що це якісь аґітки, написані з наказу партії й НКВД.

ВІДЗНАЧЕННЯ РОКОВИН НАРОДЖЕННЯ И СМЕРТИ М. ЛИСЕНКА В НЬЮ-ЙОРКУ

Заходами Комітету об'єднаних українських організацій м. Нью-Йорку й музичної секції Літературно-Мистецького клюбу 7 грудня ц. р. в Нью-Йорку були відзначені 110 роковини народження й 40 роковини смерти М. Лисенка. Вступну промову про Лисенкову творчість виголосив проф. В. Грудин, а в ролі виконавців виступили: Стецура (баритон), Цісик (скрипка), М. Голинський (тенор, гість, запрошений із Канади), Таранова (меццо-сопрано). Увесь концерт складався з творів М. Лисенка („Ой Дніпре", „Гетьмани", „Безмежнеє поле"... „Гомоніла Україна" тощо), тільки М. Голинський виконав „на біс" одну річ М. Гайворонського.

ДЕСЯТИРІЧНИЙ МУЗИКА

Як уже повідомляла наша преса, син відомого українського музики й композитора А. Рудницького та співачки М. Соколівни — десятирічний Роман відзначився вже в музичному світі: одержав дві стипендії на навчання і виступив уже з самостійним концертом перед американською публікою. Роман грає на піяніно і на скрипку, виконуючи твори Скарлятті, Бетговена, Мендельсона, Прокоф'єва. Побажаємо йому успіхів на цьому полі!

АКАДЕМІЯ УССР ГОТУЄТЬСЯ ВІДЗНАЧИТИ 125-РІЧЧЯ НАРОДЖЕННЯ Л. ТОЛСТОГО

Як ми передбачали в одному з своїх повідомленях, Академія наук УССР уже „відгукнулась" на почин Всесоюзної академії в справі святкування 125-річчя Л. Толстого, що припадає на вересень 1953 року. Цю справу обмірковувала президія академії, а на чолі створеної для цього комісії став сам президент академії О. Палладін.

„КАПІТАЛ" К. МАРКСА БІЛОРУСЬКОЮ МОВОЮ

В „Радянській Україні" ми прочитали таке повідомлення з Мєнська, столиці БССР: „Державне видавництво БССР випустило в світ у перекладі білоруською мовою перший том „Капіталу" Карла Маркса. Переклад з російського видання здійснив Інститут історії партії при ЦК КП Білорусії — філіял Інституту Маркса-Енґельса-Леніна при ЦК КПРС". Отже, як бачимо, праці К. Маркса кононізовані вже в російському перекладі, і до німецького його оригіналу ніхто вже навіть при перекладах не звертається. Дивовижні діла діються за залізною заслоною!

ТРОХИ СМІХУ

— Вона сказала мені, — нарікала одна жінка перед своєю приятелькою, — що ти сказала їй ту таємницю, яку я сказала тобі з проханням не казати їй.

— Це так, — відповіла ображено приятелька, — я сказала їй, але я просила її не казати тобі, що я сказала їй.

— Ну, добре, моя дорогенька, — зідхнула перша жінка. — Не кажи ж тепер, що я сказала тобі те, що вона сказала мені.

Одна жінка мала аж троє собак і пускала їх „гратися" до сусідського садка, де вони толочили квіти. Сусіда не хотів із нею заводитися, бо вона була дуже сварлива, тільки сказав їй таке:

— Мені приємно, що ваші прекрасні собачки граються в моєму садку, але, знаєте, там багато кліщів.

І це помогло: собаковласничка перестала пускати собак до сусідського садка.

Жінка заїхала автом у вузеньку вуличку і питається в поліцая:

— Чи я тут можу повернутися автом?

— Та можете, якщо тільки зможете, — відповів поліцист.

Сталося таке чудо, що на одні збори прийшли заступники всіх українських партій. На ці збори запросили також священика, щоб провів молитву перед нарадами. Священик молився так:

— „Поможи нам, Боже, тоді, коли ми хочемо зробити добре діло, але не знаємо, що маємо робити. Та ще більше поможи нам, Боже, коли ми дуже добре знаємо, що маємо робити, але не хочемо цього зробити!"

На змагання „України" з „Дністром" прийшла молода пара під самий кінець гри, коли судія проголосив вислід: нуль до нуля.

— Як це добре! Ми нічого не втратили! — сказала вона до нього.

Лікар записав пацієнтові пити гарячу воду за пів години до сніданку. Через кілька днів прийшов пацієнт до лікаря.

— Ну, як тепер?

— Ще гірше, пане докторе!

— А пили ви воду перед сніданком?

— Я пробував, але не міг пити цілої півгодини, тільки п'ять хвилин.

Професор математики під час відпочинку звичайно грав у теніс із професором історії. Якийсь час вони грали на одному рівні, але потім історик почав перемагати математика. Математик намагався всіма силами наздогнати історика, але йому не щастило. Тоді йому спало на думку послати історикові три підручники гри в теніс. Після цього вони знову стали грати на одному рівні.

Один крамар виставив у вітрині такий напис: „Потребуємо помірно — спритного хлопця".

Студент потребував грошей, але не міг писати додому, бо це був початок місяця. Він дав до часопису таке оголошення: „Продаю добре зимове пальто. Ціна 25 долярів". І подав при ньому свою адресу. За два дні одержав поспішний лист від матері, в якому був чек на 25 долярів і такий допис: „Я куплю це пальто. Цілую. — Мати".

З НАУКИ Й ТЕХНІКИ

ЗАТЬМА СОНЦЯ В МИНУЛОМУ

Астрономія — найточніша з усіх наук. Астрономи можуть передбачувати на багато сотень років наперед усякі затьми сонця чи місяця з точністю до хвилини. Але, крім того, вони можуть визначити з тако ж точністю і всі затьми в минулому. Так, наприклад, із „Слова о полку Ігоревім" відомо, що 1185 року, коли князь Ігор із своєю дружиною вирушив у похід на половців і був уже над Дінцем, „тьма прикрила його військо". У цій звістці не сказано, якого це було місяця, дня й о котрій годині. Але астрономія тепер пояснює, що це сталося 1 травня, в середу, о 5 год. 30 хв. увечорі.

НОВА ТЕОРІЯ ПРО ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ДВОМА МІҐРЕНЯМИ

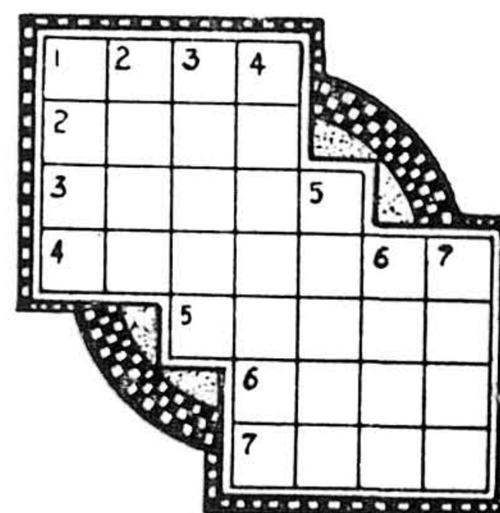
Два лікарі з Сан-Франціско — д-р Д. О. Гаррінґтон та д-р Мілтон Флокс повідомили про свої досліди над міґренею. Ці їхні досліди показали, що іноді голова болить від того, що хворіють очні м'язі. Вони вивчили випадок міґрені, що її викликав параліч очних м'язнів. Після смерти цього пацієнта вони виявили розрив кривої структури мозку. Його, цей розрив, викликав тиск на той нерв, що контролює рух очних м'язнів, крім двох.

ЦІКАВІ УКРАЇНСЬКІ ЗНАХІДКИ МАНДРУЮТЬ НА ПІВНІЧ

Кореспондент „Радянської України" повідомляє з Ленінґраду про знайдений на Запоріжжі (на північ від с. Шевченкового Андріївського району) бивень передісторичного слона чи мостодонта, що жив на Україні близько трьох мільйонів років тому. Цікаво, що Запорізький краєзнавчий музей повідомив про це Ленінґрадський Зоологічний інститут Академії наук СССР, а не Київську Академію наук. Отаке діється в „суверенній" УССР!

РОЗВАГА

МАГІЧНА ФІГУРА Ч. 1 (чотири пункти)
Склав Є. Р. К.

А, А, А, А, Б, Д, Д, Е, Е, Ж, І, І, І, І, И, К, К, М, Н, Н, Н, Н, О, О, О, Р, Р, Р, Р, Т, Т, Т, У.

Із поданих букв скласти і вписати в фігуру сім слів, що при поземному й доземному читанні мають однакове значення: 1. член родини, 2. частина тіла, 3. одночасний звук кількох тонів, 4. італійський скрипаль і композитор (1692 р.-1770 р.), 5. університетське місто у Франції, 6. округа й населений пункт зах. Аляски, 7. інакше „наморозь".

БІБЛІОГРАФІЯ

Світло. Католицький журнал для українського народу. Рік XV. Ч. 18-19. Листопад 1952. Торонто, 1952, ст. 40.

Філятеліст. Орган Союзу українських філятелістів. Рік II. Січень-червень 1952. Ч. 1-2 (6-7). Союз українських філятелістів. Нью-Йорк, 1952, ст. 40 (літографоване).

29th Annual Women's International Exposition. Ukrainian Program. November, 1952. Нью Йорк, 1952, ст. 32.

Український Місіонар у Бразилії. Річник XVII. Число 8. Серпень 1952. Прудентопіль, 1952, ст.16.

Український Місіонар у Бразилії. Річник XVII. Ч. 10. Жовтень 1952. Прудентопіль, 1952, ст. 16.

Рідна Церква. Орган Української Православної Думки. Видає Церковне Управління Української Автокефальної Православної Церкви в Німеччині. Рік І. Ч. 2. Мюнхен, листопад-грудень. Мюнхен, 1952, ст. 12.